

УКРАЇНСЬКИЙ ОБЕРІГ

Історія вишивки в Україні сягає своїм корінням у глибину віків. Різні народи, використовуючи однакові шви, створили своєрідні, притаманні лише їм типи вишивок, котрі з часом викристалізувались в традиційні. Традиційна вишивка стала рукотворним втіленням духовної сутності народу, його національного колориту. Найяскравіше традиції української вишивки відобразились у рушниках.

Українські рушники відомі різноманітністю швів та барв. Покоління жінок, що жили в різних місцевостях, творили традиції оздоблення рушників тільки у притаманній їм манері. Це і стало причиною існуючих особливостей вишиванок, котрі різняться конструкціями узорів, гамою кольорів та їх поєднанням, комбінаціями швів.

За характером та засобами декорування рушника всю Україну можна умовно поділити на певні етнографічні зони. На нашій території основний вплив на декор рушників мали Полтавщина, Чернігівщина, Слобожанщина.

У процесі історичного та культурного розвитку в Україні, в кожній місцевості утворилися характерні орнаментальні мотиви й композиційні рішення.

Ймовірно традиція оточувати себе символами пішла від наших далеких трипільських прашурів і має глибокий зміст. Вся українська вишивка позначена знаками води і сонця. Сонце часто зображувалось восьмипелюстковою розеткою чи квіткою, а знак води нагадував згорнутого вужа. Це дві стихії, які, за уявленнями давніх слов'ян утворили земне життя, а тому їх можна розуміти як материнську та вогняну батьківську енергії. Сонце і Вода у поєднанні із Землею складають життєдайну трійцю. Це знаки тих сил, без яких неможливе саме життя.

Дуже близьким до символіки води є хміль і виноград, які мають значення розвитку, молодого буяння та любові.

Символіка винограду розкриває нам красу створення сім'ї. Сад-виноград – це життєва нива, на якій чоловік є сіячем, а жінка має обов'язок ростити й плекати дерево їхнього роду [1, с.12]. Здавна в Україні святим вважався мак і ним обсівали людей і худобу, оскільки вірили, що мак має чарівну силу, захищає від усякого зла. Вважалось також, що поле після битви навесні вкривається червоними маками. Ніжна, трепетна квітка несе в собі незнищенну пам'ять роду. Дівчата, у сім'ях яких був загиблий, з любов'ю і сумом вишивали зображення маку [2, с.24].

Дуб і калина – мотиви, що найчастіше зустрічаються на рушниках і поєднують у собі символи краси і сили, але сили незвичайної, краси невмирущої. Дуб – священне дерево, що уособлювало Перуна, бога сонячної чоловічої енергії, розвитку, життя. Отже, хлопці й молоді чоловіки мали чудодійний оберіг життєдайної сили свого роду.

Колись у сиву давнину калина пов'язувалась з народженням Всесвіту, вогняної трійці: Сонця, Місяця і Зорі. А червоні ягоди калини стали символом крові та невмирущого роду [3, с.75].

Наявність прадавніх геометричних символів, жіночих зображень, «*дерева життя*» свідчать про язичницький зміст цих образів, віддзеркалює прадавні світоглядні уявлення наших прашурів, розроблену систему заклінальної та оберегової символіки.

Зображення жіночої постаті з двома птахами в руках – мотив, що зберігся в найдавніших рушниках. На полтавському рушникові – по боках фантастичні істоти, що нагадують оленів. Можливо, це алегорія божества родючості, культ якого існував у давніх слов'ян [4, с.133].

В кінці XIX – на початку XX століття в орнаменталіці рушників давні образні структури зникають, поступаючись місцем більш зрозумілим. Стала популярною орнаменталіка з пишних рослинних форм. Мотив дерева-квітки – один з найулюбленіших у шитві рушників. Його семантика сягає у глибину віків і пов'язана з язичницькою міфологією. Священне дерево життя як символ матері-природи [5, с.67].

Для Сумщини характерна різноманітна техніка вишивки на рушниках: хрестик, зерновий вивід, квіткова штамповка, «*соснівка*».

Найбільш архаїчний тип рушника – так званий «*божник*», «*набожник*» або «*завіска*». Його вішали тільки на ікони. Відрізняється цей тип своєрідною урочистістю. Божник визначався тим, що на одному із його боків повинна була бути вишита доріжечка із квітів чи листочків. Коли божник вішали на ікону ця доріжечка спадала по обидва боки образів до самого низу.

З цим типом контрастують так звані «*пісні*», що скромно прикрашені лише на кінцях. Це коленкорові рушники, вишиті лише по контуру узору стебловим або ланцюговим стібком. Ними прикрашали хати в піст.

Троянди, ромашки, волошки, маки, барвінок, чорнобривці, колоски доповнюють на окремих рушниках птахи [6, с.28].

Культура вишивки рушника Сумщини, і зокрема на Роменщині, за століття свого формування зазнала значного впливу сусідніх територій, чим пояснюється його унікальна різноманітність. Можна прослідкувати навіть центрально-українські впливи,

насамперед з Черкащини, звідки формувалась значна частина населення (наприклад, село Сміле). Найчастіше для нашого краю характерні червоно-чорні рослинні та тваринні орнаменти. Зберігся чіткий поділ рушників за призначенням.

Отже символіка рушників північно-східної України у цілому відповідає хрестоматійним українським уявленням, хоча і має певну місцеву специфіку. В стилі місцевих рушників не мали значного впливу так звані «псевдоукраїнські» мотиви. Набагато більшу роль тут відігравали особистість самих вишивальниць, їх технічна майстерність та родова спадковість традицій. Рушник до цього часу зберіг свою роль в обрядовості українців, не залишаючи сумнівів щодо її традиційності та автентичності.

-
1. *Кара-Васильєва Т.* Українська вишивка / Т.Кара-Васильєва, А.Чорноморець. – К., 2005.
 2. *Ковальчук О.В.* Українське народознавство / О.В.Ковальчук. – К., 1992.
 3. *Культура і побут населення України: Навч. посіб.* / Л.Ф.Артюх, В.І.Наумко та ін. – К., 1991.
 4. *Орел Л.* Рушник / Л.Орел // *Памятки України: Історія та культура.* – 1996. – №3-4.
 5. *Шафранська Г.* Народні рушники Чернігівщини / Г.Шафранська // *Народна творчість та етнографія.* – 2004. – №1.
 6. *Яковлева О.* Рушник як символ в когнітивній моделі світу праукраїнців / О.Яковлева // *Народна творчість та етнографія.* – 2006. – №3.

КОРОЛЬ В.М.

ВИСВІТЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ТРУДОВИХ РЕЗЕРВІВ ГАЗЕТОЮ «КРАСНИЙ КРЫМ» У 1944-1950 рр.

Державна система трудових резервів у другій половині 1940-их рр. стала невід'ємною частиною радянської економіки та суспільства. Ця централізована структура гарантувала забезпечення робітничими кадрами стратегічних галузей народного господарства, а також виконувала завдання з ідеологічного виховання і соціалізації молодого покоління. Масштабна діяльність трудових резервів не могла не знайти відображення у тогочасному інформаційному просторі, зокрема у пресі. Спробуємо проаналізувати висвітлення роботи вищезгаданої системи на прикладі видання «Красный Крым».